

Jezus verdwenen

Toespraak in de cyclus 'Jezusbeelden'

De Lier, Brugge, 2 januari 2011

Lezing Lc 2, 41-52:

Zijn ouders gingen elk jaar naar Jeruzalem voor het feest van Pascha.

En toen het geschiedde, twaalf jaar later,

dat zij opwaarts gingen volgens de gewoonte van het feest

en de dagen ten einde waren

en zij terugkeerden,

bleef Jezus, de jongen, in Jeruzalem achter

en zijn ouders wisten het niet.

Zij dachten dat hij ergens in de karavaan zou zijn,

zij reisden één dag,

zochten hem bij bloedverwanten en bekenden –

toen zij hem niet vonden

keerden zij naar Jeruzalem terug

om hem daar te zoeken.

En het geschiedde, na drie dagen,

dat zij hem vonden in het Heilige

waar hij te midden van de leraren zat

naar wie hij hoorde,

aan wie hij vragen stelde.

Allen die hem hoorden waren verrast

over zijn inzicht en over de antwoorden die hij gaf.

Toen zij hem zagen, waren zij in verwarring,

zijn moeder sprak tot hem:

Kind, wat doe je met ons!

Zie, je vader en ik hebben met smart naar jou gezocht.

Hij sprak tot hen:

Waarom hebt gij mij gezocht?

Wist gij dan niet dat ik zijn moet in de dingen van mijn vader?

Maar zij verstonden het niet, het grote woord dat hij tot hen sprak.

Hij daalde af, met hen, hij kwam in Nazaret

en hij schikte zich naar hen.

En zijn moeder bewaarde alle woorden in haar hart.

En Jezus groeide in wijsheid, in gestalte, in genade
voor God en de mensen.

(uit: Het evangelie van Lukas, vertaald door Huub Oosterhuis en Alex van Heusden)

Toespraak:

Beste allemaal,

net voor we de kerstvakantie ingingen, maakte ik op het Sint-Lodewijkscollege hier in Brugge waar ik lesgeef, mijn eerste klassenraden mee. Een lange dag, waarbij een hele resem namen van leerlingen de revue passeren en leerkrachten met een sterke betrokkenheid pogen na te gaan waarom bepaalde prestaties de vooropgestelde verwachtingen niet inlossen. Het trof me hoe vaak ik bij leerlingen met een aantal tekorten moest horen dat de reden hiervoor lag in het feit dat deze meisjes en jongens tegen het studieadvies in voor de verkeerde richting hadden gekozen. Te moeilijk, te zwaar en eigenlijk niet de juiste opleiding voor hen. Dikwijls is deze beslissing ingegeven door de overtuiging van ouders dat hun zoon of dochter toch niet in een té lage richting kan zitten. Of kinderen krijgen te kampen met de hoge verwachtingen van hun ouders: 'Ik ben met een diploma uit een wetenschappelijke richting ver geraakt, dus moet mijn zoon dat ook maar doen. Zo zal hij het tenminste kunnen maken in het leven!'

Het zijn deze verwachtingen en projecties van eigen verlangens waar ook Jezus' ouders mee te kampen krijgen in het evangelieverhaal dat we zonet hoorden. De evangelist Lucas houdt Jozef en Maria voor als de protagonisten die symbool staan voor de gelovigen van de eerste christengemeenten, maar ook voor u en mij vandaag – en stelt ons de vraag: 'Hoe kijken wij tegen Jezus aan?'

Lucas componeert het verhaal van Jezus in de tempel als cesuur tussen de geboortecyclus en zijn uiteindelijke evangelie over Jezus' openbaar leven. Die hele periode die ongeveer 30 jaar omvat – waar we historisch zo goed als niets van af weten – typeert hij met slechts één verhaal over hoe Jozef en Maria als het schoolvoorbeeld van slechte ouders hun enige zoon op een citytrip kwijtraken en zich nota bene – mochten we de tekst letterlijk interpreteren – pas na een hele dag realiseren dat hun 'bloedje' vermist is. En toch raakt dit verhaal aan de kern van ons geloof in Jezus, man van Nazareth, omdat het meteen klaar stelt wie die Jezus wel is.

De evangelist Lucas neemt ons mee naar Jeruzalem, waar de 12-jarige Jezus, als goeie jood, zijn *bar mitzwa*, zijn vormsel, viert. De eerlijkheid gebiedt mij om meteen te stellen dat het eigenlijke feest en de liturgie van *bar mitzwa* in de joodse religie pas later zijn ingang vond, maar de gebruiken bestonden al in Jezus' tijd. Vanaf twaalf jaar moest een joodse jongen de voorschriften van de Thora onderhouden. Zo werd hij '*bar mitzwa*', wat betekent: 'zoon van het gebod'. Nadat alle rituelen in de tempel voltrokken zijn, vertrekken Jozef en Maria terug huiswaarts. Weg uit het sacrale terrein van prevelverzen en wierooksluiers, naar het leven van elke dag, de dagelijkse realiteit. Het is pas op dit moment dat de evangelist ons – de lezer – toelaat om onze blik te verleggen naar Jezus zelf. Hij is achtergebleven in de tempel, te midden van de schriftgeleerden, als *bar mitzwa*, zoon van het liefdesgebod en dus de Thora.

We krijgen hier het heel menselijke gezicht te zien van de jood Jezus. Jezus bevindt zich in het leerhuis, als jongen in de leer. Horen naar het onderricht over de thora en zelf vragen stellen naar aanleiding van het aanhoorde is de grondstructuur van het joodse leren. De evangelist Lucas overstijgt meteen het particuliere van het verhaal. Jezus is geen jongen van twaalf meer, geen prille puber die beslist om opstandig van zijn ouders weg te lopen, maar wel een leerling van de Thora, die het verhaal van God-met-ons be vraagt en toetst aan het leven.

Wanneer Jozef en Maria hun zoon terugvinden na drie dagen – je weet wel, de Bijbelse periode van inzicht, omkering, vernieuwing – worden ze met hun gezicht gedrukt op hun eigen verlangens en projecties. 'Ze waren in verwarring.' 'Wat doe je ons aan?', zo legt de Schrift in hun mond. Jezus is niet de brave zoon, zoals zijn ouders hem gedroomd of gewenst hadden. Hij bewandelt andere wegen dan zij voor ogen hadden. Jezus is rad van tong en beantwoordt het opwerpen van zijn ouders met de gekende uitspraak: 'Wisten jullie dan niet dat ik bij mijn Vader moest zijn?'. Veel Bijbelvertalingen spelen op die manier de vader bij geboorterecht, Jozef, uit tegen de Vader van de Torah, JHWH. De Griekse grondtekst spreekt echter van 'wist je dan niet dat ik me moest bezighouden met de dingen van mijn Vader?'.

Doorheen de mond van Jezus spreekt de evangelist tot de eerste christenen. De vroege christengemeenten waren in die tijd in een theologische discussie verwickeld vol projecties en eigen verlangens, omtrent de vraag naar de invulling van de toekomst van de Jezusbeweging: of ze nu al dan niet op zich zelf moesten terugplooiën of naar de buitenwereld, de heidenen, moesten trekken om daar de Thora te verkondigen. Het is een vraag die de kerk eeuwenlang bezig gehouden heeft: gaan we voor exclusivisme, de kleine groep der zuiveren, *extra ecclesiam nulla sanctus* ('buiten de kerk geen heil') of gaan we voor inclusivisme, een breed liefdesverhaal voor 'alle mensen van goeie wil'? Het klinkt in de huidige kerkcrisis zo brandend actueel. Worden we een kerk van de ware leer, waarbij door middel van geboden en verboden de waarachtige gelovigen geselecteerd worden door de celibataire mannelijke priesters, of bewandelen we net als Jezus nieuwe wegen, op zoek naar gemeenschappen waar het bevrijdende woord van de Bijbel in taal en teken, in woord en handeling mag klinken? De Bijbel staat alvast een duidelijk keuze voor de laatste optie voor.

Doorheen het optreden van de jonge Jezus antwoordt Lucas op dit zoeken van de christengemeenten met de vraag: 'Weten jullie dan niet dat het gaat om de dingen van mijn Vader?'. Jezus kon niet anders dan achterblijven in de tempel. Niet in de tempel van heilige sacramenten en rituelen-onder-stof, maar wel in de tempel die leerhuis is van het geweten, waar je openstaat voor het visioen van de profeten: één aarde voor iedereen, ongeacht rang of stand, zonder projecties van eigen rijkdom en macht, maar waar allen meebouwen aan de droom van JHWH-Ik-zal-er-zijn-voor-allen. Door tegen de gevestigde gewoonten in te gaan, wordt Jezus leerling van de Thora en wijst op de kern van ons christengeloof: het liefdesgebod van de Thora 'heb je naaste lief als jezelf en draag zorg voor hen die verstoten zijn: de arme, de vreemdeling, de

verweesde,...', het gebod dat zijn vervulling vindt in het goddelijke werk-woord JHWH 'Ik ben die er altijd zal zijn'.

Het Jezusbeeld dat wij in de lezing van vandaag leren kennen, is dat van de leerling van de Thora. Maar hoe doe je dat: leerling worden van de Thora? Misschien is het veel eenvoudiger dan wij zouden durven denken. Leerling worden van de Thora is de geschriften van de profeten lezen, overdenken en bovenal doén in het leven van elke dag.

Bij de lessen over de profeten in het vierde jaar daagde ik de leerlingen uit om de droom van de profeten hier en nu ook concreet te maken. Ze moesten allemaal nadenken over wat het betekent om 'de arme, de verstotene lief te hebben' en dit gebod in hun eigen leven waar te maken, hoe klein ook. Verleden week ging ik langs bij een viertal leerlingen die in navolging van de opdracht enkele dagen in Poverello hielpen. Voor jonge mensen van zestien jaar is het niet evident dat ze hun knusse leefwereldje verlaten om enkele vakantiedagen in te ruilen voor inzet bij hen die het minder goed hebben, maar ze deden het toch maar. Eén van de leerlingen vertrouwde mij na de eerste dag toe dat hij had staan kijken toen de eerste mensen 's middags binnenkwamen. Dat waren nu dus armen... Het eerste moment durfde hij amper iets doen of zeggen, maar aan het einde van de middag zat hij lustig te kaarten met enkele van de aanwezigen. De armen waren mede-mensen geworden.

Leerling worden van de Thora is midden in het leven van mensen aandacht hebben voor zij die je nodig hebben, die vaak aan de kant geschoven worden, maar met een glimp van genegenheid en erkenning zo gaan openbloeien.

Jezus kon niet anders dan in de tempel van JHWH achterblijven, omdat daar het visioen opklonk. Tot op vandaag klinkt dit visioen van de Bijbel op in de tempels van Poverello en Thuisfront, in de synagoge van Welzijnszorg en ATD, in de vier- en leerhuizen van De Lier, de Vleugel en de Amsterdamse Studentenekklessia, in de kerk van naastenliefde en 'aan de kant van slachtoffers van welk misbruik dan ook staan'.

Overal waar mensen, in navolging van Jezus, leerling van de Torah, het verhaal van God met mensen omzetten in daden en het opnemen voor de zwakkere, de verweesde, de uitgestotene, kortom onze naaste, daar wordt het visioen van de betere wereld waar en kunnen wij met Jezus-in-de-tempel zeggen: we kunnen niet anders dan hier achterblijven, want hier proeven we God-'Ik-ben-die-zal-zijn'.

Dat het zo moge zijn.

Amen.